

Монадологија (1714)

Метафизичка теорија о ∞ бесконачним монадама немачког филозофа Готфрида Вилхелма Лајбница.

Štampano 17. децембар 2024.

CosmicPhilosophy.org
Разумевање Космоса Помоћу Филозофије

Sadržaj

1. Увод

2. Монадологија

2.1. § 1

2.2. § 2

2.3. § 3

2.4. § 4

2.5. § 5

2.6. § 6

2.7. § 7

2.8. § 8

2.9. § 9

2.10. § 10

2.11. § 11

2.12. § 12

2.13. § 13

2.14. § 14

2.15. § 15

2.16. § 16

2.17. § 17

2.18. § 18

2.19. § 19

2.20. § 20

2.21. § 21

2.22. § 22

2.23. § 23

2.24. § 24

2.25. § 25

2.26. § 26

2.27. § 27

2.28. § 28

2.29. § 29

2.30. § 30

2.31. § 31

2.32. § 32

2.33. § 33

2.34. § 34

2.35. § 35

2.36. § 36

2.37. § 37

2.38. § 38

2.39. § 39

2.40. § 40

2.41. § 41

2.42. § 42

2.43. § 43

2.44. § 44

2.45. § 45

2.46. § 46

2.47. § 47

2.48. § 48

2.49. § 49

2.50. § 50

2.51. § 51

2.52. § 52

2.53. § 53

2.54. § 54

2.55. § 55

2.56. § 56

2.57. § 57

2.58. § 58

2.59. § 59

2.60. § 60

2.61. § 61

2.62. § 62

2.63. § 63

2.64. § 64

2.65. § 65

2.66. § 66

2.67. § 67

2.68. § 68

2.69. § 69

2.70. § 70

2.71. § 71

2.72. § 72

2.73. § 73

2.74. § 74

2.75. § 75

2.76. § 76

2.77. § 77

2.78. § 78

2.79. § 79

2.80. § 80

2.81. § 81

2.82. § 82

2.83. § 83

2.84. § 84

2.85. § 85

2.86. § 86

2.87. § 87

2.88. § 88

2.89. § 89

2.90. § 90

УВОД

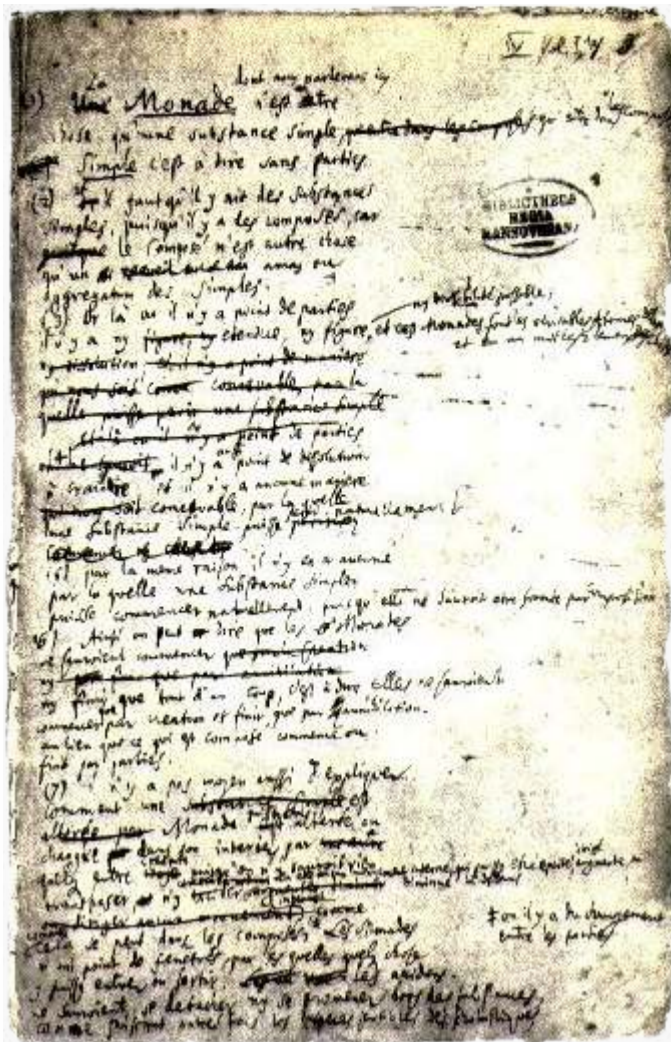
Монадологија (1714) Готфрида Вилхелма Лајбница

Године 1714, немачки филозоф Готфрид Вилхелм Лајбниц - последњи универзални геније света - предложио је теорију ∞ бесконачних монада која је, иако наизглед далеко од физичке реалности и у супротности са модерним научним реализмом, поново размотрена у светлу развоја модерне физике и посебно нелокалности.

Лајбниц је, с друге стране, био дубоко под утицајем грчког филозофа Платона и античке грчке космичке филозофије. Његова теорија монада показује изузетну сличност са Платоновим светом идеја описаним у Платоновој чувеној Алегорији пећине.

Монадологија (француски: *La Monadologie*, 1714) је једно од најпознатијих Лајбницових дела из његове касније филозофије. То је кратак текст који представља, у око 90 параграфа, метафизику простих супстанци, или ∞ бесконачних монада.

Током свог последњег боравка у Бечу од 1712. до септембра 1714, Лајбниц је написао два кратка текста на француском који су били замишљени као сажети прикази његове филозофије. После његове смрти, *Principes de la nature et de la grâce fondés en raison*, који је био намењен принцу Еугену Савојском, појавио се на француском у Холандији. Филозоф Кристијан Волф и сарадници објавили су преводе на немачки и латински другог текста који је постао познат као *Монадологија*.

ПОГЛАВЛЈЕ 2.

Монадологија

Аутор Готфрид Вилхелм Лајбниц, 1714

Principia philosophiæ seu theses in gratiam principis Eu-genii conscriptæ

§ 1

Монада, о којој ћемо овде говорити, није ништа друго до *ἵρσῑα* супстанција, која улази у састав сложених ствари; проста, то јест без делова (*Теог.*, § 10⁴).

§ 2

И мора бити простих супстанција, пошто постоје сложене; јер сложено није ништа друго до скуп или *aggregatum* простих.

§ 3

А тамо где нема делова, нема ни протежности, ни облика, ни могуће дељивости. И те Монаде су прави Атоми Природе и једном речју елементи ствари.

§ 4

Такође нема разлога за страх од распадања, и не постоји ниједан замислив начин којим би једноставна супстанца могла природно нестати (§ 89).

§ 5

Из истог разлога не постоји начин којим би проста супстанција могла природно настати, јер не може бити формирана састављањем.

§ 6

Тако се може рећи да Монаде не могу ни почети ни завршити другачије него одједном, то јест, могу почети само стварањем и завршити само поништењем; док оно што је сложено, почиње или завршава по деловима.

§ 7

Такође нема начина да се објасни како би нека друга творевина могла изменити или променити унутрашњост Монаде; пошто се у њој ништа не може преместити, нити се може замислити икакво унутрашње кретање које би могло бити покренуто,

усмерено, повећано или смањено унутар ње; као што је то могуће код сложених ствари, где постоје промене међу деловима. Монаде немају прозоре кроз које би нешто могло ући или изаћи. Акциденције се не могу одвојити, нити шетати изван супстанција, као што су то некада чиниле чулне врсте Схоластичара. Дакле, ни супстанција ни акциденција не могу споља ући у Монаду.

§ 8

Ипак, Монаде морају имати неке квалитете, иначе не би биле ни бића. И када се просте супстанције не би разликовале по својим квалитетима, не би било начина да се примети било каква промена у стварима; јер оно што је у сложеном може доћи само од простих састојака; а када би Монаде биле без квалитета, биле би неразлучиве једна од друге, пошто се такође не разликују по количини: и следствено томе, под претпоставком пуноће, свако место би у кретању увек примало само еквивалент онога што је имало, и једно стање ствари било би *неразлучиво* од другог.

§ 9

Штавише, свака Монада мора бити различита од сваке друге. Јер у природи никада не постоје два бића која су савршено једно као друго и где не би било могуће наћи унутрашњу разлику, или разлику засновану на унутрашњем одређењу.

§ 10

Такође узимам као дато да је свако створено биће подложно промени, и следствено томе и створена Монада, и чак да је та промена непрекидна у свакој од њих.

§ 11

Из овога што смо управо рекли следи да природне промене Монада долазе из *унутрашњеј принципиа*, пошто спољашњи узрок не може утицати на њену унутрашњост (§ 396, § 900).

§ 12

Али мора постојати и, поред принципа промене, *дејал онога што се мења*, који тако рећи чини спецификацију и разноликост простих супстанција.

§ 13

Тај детаљ мора обухватати мноштво у јединству или у простом. Јер како се свака природна промена одвија постепено, нешто се мења а нешто остаје; и стога у простој супстанцији мора постојати мноштво стања и односа, иако нема делова.

§ 14

Пролазно стање, које обухвата и представља мноштво у јединству или у простој супстанцији, није ништа друго до оно што називамо *Перцепција*, коју треба разликовати од аперцепције или свести, као што ће се касније показати. И управо су у томе Картезијанци много погрешили, сматрајући безначајним перцепције којих нисмо свесни. То их је такође навело да верују да су само духови Монаде и да не постоје душе Животиња нити друге Ентелехије; и помешали су са простим народом дуготрајну несвестицу са строгим смрћу, што их је навело да падну у схоластичку предрасуду о потпуно одвојеним душама, и чак је утврдило погрешно усмерене духове у мишљењу о смртности душа.

§ 15

Деловање унутрашњег принципа које производи промену или прелаз из једне перцепције у другу, може се назвати *Апетитивна перцепција*: истина је да апетит не може увек у потпуности достићи целу перцепцију којој тежи, али увек постиже нешто од ње и долази до нових перцепција.

§ 16

Ми сами искушавамо мноштво у простој супстанцији када откријемо да најмања мисао које смо свесни укључује разноликост у објекту. Тако сви они који признају да је душа проста супстанција, морају признати ово мноштво у Монади; и господин Бејл није требало да у томе налази тешкоћу, као што је то учинио у свом Речнику у чланку *Рорариус*.

§ 17

Осим тога, морамо признати да су Перцепција и оно што од ње зависи *необјашњиви механичким разлозима*, то јест помоћу облика и кретања. И замишљајући да постоји Машина чија структура омогућава мишљење, осећање и перцепцију; могли бисмо је замислити увећану уз очување истих пропорција, тако да бисмо могли ући у њу као у

млин. И под том претпоставком, при прегледу њене унутрашњости нашли бисмо само делове који гурају једни друге, а никада нешто што би објаснило перцепцију. Стога је треба тражити у простој супстанцији, а не у сложеној или у машини. Заправо, само то се може наћи у простој супстанцији, то јест, перцепције и њихове промене. Само у томе се такође могу састојати све Унутрашње Радње простих супстанција (Предг. ***, 2 δ⁵).

§ 18

Могли бисмо дати име Ентелехије свим једноставним супстанцама, или створеним Монадама, јер оне у себи имају извесно савршенство (*échousi to entelés*), постоји довољност (*autarkeia*) која их чини изворима њихових унутрашњих радњи и такорећи бестелесним аутоматима (§ 87).

§ 19

Ако желимо назвати Душом све оно што има *ψερцейције* и *αιεθιιιη* у општем смислу који сам управо објаснио; све просте супстанције или створене Монаде могле би се назвати Душама; али, пошто је осећај нешто више од прости перцепције, слажем се да општи назив Монаде и ентелехије буде довољан за просте супстанције које имају само то; и да се *Душама* називају само оне чија је перцепција јаснија и праћена памћењем.

§ 20

Јер у себи доживљавамо стање у којем се ничега не сећамо и немамо никакву јасну перцепцију; као када падамо у несвест, или када нас савлада дубок сан без икаквих снова. У том стању душа се не разликује приметно од прости Монаде; али пошто то стање није трајно, и пошто се из њега извлачи, она је нешто више (§ 64).

§ 21

И из тога не следи да тада проста супстанција нема никакву перцепцију. То није могуће из горе наведених разлога; јер она не може пропасти, не може ни постојати без неког стања које није ништа друго до њена перцепција: али када постоји велики број малих перцепција, где нема ничег јасног, човек је ошамућен; као када се непрекидно окрећемо у истом смеру више пута заредом, где долази до вртоглавице која нас може онесвестити и која нам не дозвољава да ишта јасно разликујемо. И смрт може животињама дати такво стање на неко време.

§ 22

И како свако садашње стање прости супстанције природно произилази из њеног претходног стања, тако да је садашњост бременита будућношћу (§ 360);

§ 23

Дакле, пошто се буђењем из омамљености *постиаје свесѿан* својих перцепција, мора бити да смо их имали непосредно пре тога, иако их нисмо били свесни; јер перцепција може природно доћи само из друге перцепције, као што кретање може природно доћи само из кретања (§ 401-403).

§ 24

Из тога се види да бисмо, када не бисмо имали ништа јасно и такорећи истакнуто, и узвишенијег укуса у нашим перцепцијама, увек били у ошамућености. И то је стање голих Монада.

§ 25

Такође видимо да је Природа дала истакнуте перцепције животињама, бринући се да им обезбеди органе који сакупљају више светлосних зрака или више таласа ваздуха, како би их учинила ефикаснијим њиховим уједињењем. Постоји нешто слично у мирису, укусу и додиру, а можда и у многим другим чулима која су нам непозната. И ускоро ћу објаснити како оно што се дешава у души представља оно што се дешава у органима.

§ 26

Памћење пружа душама врсту *следа* који подражава разум, али се од њега мора разликовати. То видимо по томе што животиње, када имају перцепцију нечега што их погађа и чију су сличну перцепцију имале раније, очекују представом свог памћења оно што је било повезано у тој претходној перцепцији и доведене су до осећања сличних онима која су тада имале. На пример: када се псима покаже штап, они се сећају бола који им је нанео и цвиле и беже (Прелим.⁶, § 65).

§ 27

А снажна машта која их погађа и узбуђује, долази или од величине или од мноштва претходних перцепција. Јер често један снажан утисак одједном производи ефекат дуге *навике* или много поновљених осредњих перцепција.

§ 28

Људи поступају као животиње, утолико што се следови њихових перцепција одвијају само по принципу памћења; личећи на емпиријске лекаре, који имају просту праксу без теорије; и ми смо само емпиричари у три четвртине наших поступака. На пример, када очекујемо да ће сутра бити дан, поступамо емпиријски, јер се то увек тако дешавало до сада. Једино астроном то просуђује разумом.

§ 29

Али познавање нужних и вечних истина је оно што нас разликује од простих животиња и даје нам *Разум* и науке; уздижући нас до спознаје нас самих и Бога. И то је оно што се у нама назива разумна Душа, или *Дух*.

§ 30

Такође кроз познавање нужних истина и њихових апстракција уздижемо се до рефлексивних аката, који нам омогућавају да мислимо о ономе што се назива ја и да разматрамо да је ово или оно у нама: и тако мислећи о себи, мислимо о Бићу, о Супстанцији, о простом и сложеном, о нематеријалном и о самом Богу; схватајући да оно што је у нама ограничено, у њему је без граница. И ти рефлексивни акти пружају главне предмете наших расуђивања (*Теог.*, Предг. *, 4, а⁷)

§ 31

И из тога не следи да тада проста супстанција нема никакву перцепцију. Наша расуђивања су заснована на *два велика њринција*, принципу противречности на основу којег судимо да је *лажно* оно што у себи садржи противречност, а истинито оно што је супротно или противречно лажном (§ 44, § 196).

§ 32

И *њринцију* довољног разлога, на основу којег сматрамо да ниједна чињеница не може бити истинита или постојећа, ниједан исказ истинит, а да за то не постоји

довољан разлог зашто је тако а не другачије. Иако нам ти разлози најчешће не могу бити познати (§ 44, § 196).

§ 33

Постоје такође две врсте *истина*, оне које су од *Расуђивања* и оне које су од *Чињеница*. Истине *Расуђивања* су нужне и њихова супротност је немогућа, а истине *Чињеница* су контингентне и њихова супротност је могућа. Када је истина нужна, може се наћи њен разлог анализом, разлажући је на идеје и једноставније истине, све док се не дође до примитивних (§ 170, 174, 189, § 280-282, § 367. Скраћени приговор 3).

§ 34

Тако код Математичара, *теореме* спекулације и правила праксе се анализом своде на *Дефиниције*, *Аксиоме* и *Посулаше*.

§ 35

И коначно постоје *просте идеје* које се не могу дефинисати; постоје такође аксиоми и захтеви, или једном речју, *примитивни принципи*, који се не могу доказати и којима доказ није потребан; то су *идејични искази*, чија супротност садржи изричиту противречност (§ 36, 37, 44, 45, 49, 52, 121-122, 337, 340-344).

§ 36

Али *довољан разлог* се мора наћи и у *континуентним истинама* или *истинама чињеница*, то јест, у низу ствари распрострањених кроз универзум створења; где би разлагање на посебне разлоге могло ићи у бескрајне детаље, због огромне разноликости ствари у Природи и бесконачне деобе тела. Постоји бесконачно много облика и кретања садашњих и прошлих који улазе у делотворни узрок мог садашњег писања; и постоји бесконачно много малих склоности и диспозиција моје душе, садашњих и прошлих, које улазе у финални узрок.

§ 37

И пошто сав тај *детал* укључује само друге претходне контингенције или детаљније, од којих свака опет захтева сличну анализу да би се објаснила, нисмо ништа

напредовали: и довољан или крајњи разлог мора бити изван низа или *серија* тих контингенција, ма колико оне биле бесконачне.

§ 38

И тако последњи разлог ствари мора бити у нужној супстанцији, у којој је детаљ промена само еминентно, као у извору: и то је оно што називамо Богом (§ 7).

§ 39

А пошто је ова супстанција довољан разлог свег тог детаља, који је такође свуда повезан; *иосџоји само један Бої, и џај Бої је довољан.*

§ 40

Може се такође судити да ова врховна супстанција која је јединствена, универзална и нужна, немајући ништа изван себе што би било независно од ње, и будући једноставна последица могућег бића; мора бити неспособна за ограничења и садржати онолико реалности колико је могуће.

§ 41

Из чега следи да је Бог апсолутно савршен; *савршенсџво* није ништа друго до величина позитивне реалности узете прецизно, остављајући по страни границе или ограничења у стварима које их имају. А тамо где нема граница, то јест, у Богу, савршенство је апсолутно бесконачно (§ 22, Предг. *, 4 а).

§ 42

Такође следи да створења имају своја савршенства од утицаја Бога, али да имају своје несавршености од своје сопствене природе, неспособне да буде без граница. Јер по томе се разликују од Бога. Ово *изворно несавршенсџво* створења примећује се у *џриродној инерцији* тела (§ 20, 27-30, 153, 167, 377 и даље).

§ 43

Истина је такође да је у Богу не само извор постојања, већ и суштина, уколико су реалне, или онога што је реално у могућности. То је зато што је Божји разум област

вечних истина, или идеја од којих оне зависе, и без њега не би било ничег реалног у могућностима, и не само да не би било ничег постојећег, већ ни ничег могућег (§ 20).

§ 44

Јер ако постоји реалност у суштинама или могућностима, или у вечним истинама, та реалност мора бити утемељена у нечему постојећем и актуелном; и следствено томе у постојању Нужног Бића, у којем суштина укључује постојање, или у којем је довољно бити могућ да би се било актуелан (§ 184-189, 335).

§ 45

Тако само Бог (или Нужно Биће) има ту привилегију да мора постојати ако је могућ. И пошто ништа не може спречити могућност онога што не садржи никакве границе, никакву негацију, и следствено томе, никакву контрадикцију, то је само по себи довољно да се спозна Божје постојање а priori. Доказали смо то такође реалношћу вечних истина. Али смо то управо доказали и а posteriori пошто постоје контингентна бића, која не могу имати свој крајњи или довољни разлог осим у нужном бићу, које има разлог свог постојања у самом себи.

§ 46

Међутим, не треба замишљати, као што неки чине, да вечне истине, будући зависне од Бога, јесу произвољне и зависе од његове воље, како се чини да је Декарт схватио, а затим и г. Поаре. То је истинито само за контингентне истине, чији је принцип *iprikladnosī* или избор *најбољеі*; док нужне истине зависе искључиво од његовог разума и његов су унутрашњи предмет (§ 180-184, 185, 335, 351, 380).

§ 47

Тако је само Бог првобитно јединство, или изворна проста супстанција, од које су све створене или изведене Монаде производи и настају, такорећи, кроз непрестана Божанска Блистања из тренутка у тренутак, ограничена пријемчивошћу створења, којем је суштинско да буде ограничено (§ 382-391, 398, 395).

§ 48

У Богу постоји *Моћ*, која је извор свега, затим *Знање*, које садржи детаље идеја, и коначно *Воља*, која чини промене или производње према принципу најбољег (§ 7,149-150). И то одговара ономе што у створеним монадама чини субјект или основу, перцептивну способност и апетитивну способност. Али у Богу су ови атрибути апсолутно бесконачни или савршени; а у створеним Монадама или ентелехијама (или перфектибилијама, како је Хермолај Барбарус преводио ову реч) то су само имитације, у мери у којој има савршенства (§ 87).

§ 49

За створење се каже да *делује* према споља уколико има савршенство, а да *иpии* од другог, уколико је несавршено. Тако се *деловање* приписује Монади уколико има јасне перцепције, а *иpиљење* уколико има нејасне (§ 32, 66, 386).

§ 50

И једно створење је савршеније од другог уколико што се у њему налази оно што служи да се а priori објасни оно што се дешава у другом, и по томе се каже да делује на друго.

§ 51

Али у простим супстанцијама то је само идеални утицај једне монаде на другу, који може имати свој ефекат само посредством Бога, уколико што у Божјим идејама једна монада с разлогом захтева да Бог, уређујући друге од почетка ствари, узме њу у обзир. Јер пошто створена Монада не може имати физички утицај на унутрашњост друге, једино на овај начин једна може зависити од друге (§ 9, 54, 65-66, 201. Сажетак приговор 3).

§ 52

И управо тако су међу створењима деловања и трпљења узајамна. Јер Бог, поредећи две просте супстанције, налази у свакој разлоге који га обавезују да једну прилагоди другој; и следствено томе, оно што је *активно* у одређеном погледу, *пасивно* је из друге перспективе: *активно* уколико што оно што се јасно спознаје у њему служи да објасни оно што се дешава у другом; и *пасивно* уколико што се разлог онога што се у њему дешава налази у ономе што се јасно спознаје у другом (§ 66).

§ 53

Дакле, пошто постоји бесконачност могућих универзума у Божјим Идејама а само један може постојати, мора постојати довољан разлог за Божји избор који га опредељује за један пре него за други (§ 8, 10, 44, 173, 196 и даље, 225, 414-416).

§ 54

И тај разлог се може наћи само у *прикладности*, или у степенима савршенства које ти светови садрже; свака могућност има право да претендује на постојање у мери савршенства које обухвата (§ 74, 167, 350, 201, 130, 352, 345 и даље, 354).

§ 55

И то је узрок постојања најбољег, које мудрост чини познатим Богу, које његова доброта бира, и које његова моћ производи (§ 8,7, 80, 84, 119, 204, 206, 208. Сажетак приговор 1, приговор 8).

§ 56

Дакле, ова *веза* или ово прилагођавање свих створених ствари свакој и сваке свим осталима, чини да свака проста супстанција има односе који изражавају све друге, и да је стога живо вечно огледало универзума (§ 130,360).

§ 57

И, као што исти град посматран са различитих страна изгледа сасвим другачије, и као да је умножен перспективно; тако се исто дешава да, због бесконачног мноштва простих супстанција, постоји као толико различитих универзума, који су ипак само перспективе једног јединог према различитим тачкама гледишта сваке Монаде.

§ 58

И то је начин да се постигне највећа могућа разноликост, али с највећим могућим редом, то јест, то је начин да се постигне највеће могуће савршенство (§ 120, 124, 241 и даље, 214, 243, 275).

§ 59

Такође, само ова хипотеза (за коју се усуђујем рећи да је доказана) на прави начин уздиже Божју величину: то је оно што је господин Бејл препознао, када је у свом Речнику (чланак *Rorarius*) изнео приговоре, где је чак био у искушењу да верује да дајем превише Богу, више него што је могуће. Али није могао навести ниједан разлог зашто би ова универзална хармонија, која чини да свака супстанција тачно изражава све друге кроз односе које има са њима, била немогућа.

§ 60

Штавише, у ономе што сам управо изнео, видимо разлоге а priori зашто ствари не би могле бити другачије. Јер је Бог уређујући целину водио рачуна о сваком делу, а посебно о свакој монади, чија природа, будући репрезентативна, не може бити ограничена само на представљање дела ствари; иако је истина да је та представа конфузна у детаљима целог универзума, и може бити јасна само у малом делу ствари, то јест у онима које су или најближе или највеће у односу на сваку Монаду; иначе би свака монада била Божанство. Монаде нису ограничене у објекту, већ у модификацији сазнања објекта. Све оне конфузно теже бесконачном, целини; али су ограничене и разликују се по степенима јасних перцепција.

§ 61

И сложени симболизују у томе са простим. Јер, пошто је све пуно, што чини сву материју повезаном, и пошто у пуном свако кретање производи неки ефекат на удаљена тела, сразмерно удаљености, тако да је свако тело под утицајем не само оних која га додирују, и на неки начин осећа све што им се дешава, већ преко њих осећа и она која додирују прва, којима је непосредно додирнуто: следи да ова комуникација иде до било које удаљености. И следствено томе, свако тело осећа све што се дешава у универзуму; тако да би онај који види све, могао у сваком прочитати шта се дешава свуда и чак шта се десило или ће се десити; примећујући у садашњости оно што је удаљено, како у времену тако и у простору: *sumptioia panta*, говорио је Хипократ. Али Душа може у себи читати само оно што је у њој јасно представљено, она не може одједном развити све своје наборе, јер они иду у бесконачност.

§ 62

Тако, иако свака створена монада представља цео универзум, она јасније представља тело које јој је посебно додељено и чија је она ентелехија: и како то тело изражава цео универзум кроз повезаност све материје у пуноћи, душа такође представља цео универзум представљајући то тело, које јој на посебан начин припада (§ 400).

§ 63

Тело које припада Монади, чија је она ентелехија или Душа, заједно са ентелехијом чини оно што можемо назвати *живим бићем*, а са душом оно што називамо *живошћом*. Дакле, ово тело живог бића или животиње је увек органско; јер пошто је свака Монада огледало универзума на свој начин, а универзум је уређен у савршеном поретку, мора постојати и поредак у ономе што представља, то јест у перцепцијама душе, и следствено томе у телу, према којем је универзум у њему представљен (§ 403).

§ 64

Тако је свако органско тело живог бића нека врста божанске машине, или природног аутомата, који бескрајно надмашује све вештачке аутомате. Јер машина коју је направила људска вештина није машина у сваком свом делу. На пример: зубац месинганог точка има делове или фрагменте који за нас више нису нешто вештачко и немају више ништа што би указивало на машину у односу на употребу за коју је точак био намењен. Али машине природе, то јест жива тела, и даље су машине у својим најситнијим деловима, до бесконачности. То је оно што чини разлику између Природе и вештине, то јест између Божанске вештине и наше (§ 134, 146, 194, 483).

§ 65

А творац природе је могао применити ову божанску и бесконачно чудесну вештину, јер сваки део материје није само бесконачно дељив као што су стари признали, већ је и стварно подељен без краја, сваки део на делове, од којих сваки има неко сопствено кретање, иначе би било немогуће да сваки део материје може изразити цео универзум (Prélim. [Disc. d. l. conform.], § 70. *Théod.*, §195).

§ 66

Одатле се види да постоји свет створења, живих бића, животиња, ентелехија, душа у најмањем делу материје.

§ 67

Сваки део материје може се замислити као врт пун биљака и као рибњак пун риба. Али свака грана биљке, сваки уд животиње, свака кап њених течности је такође такав врт или такав рибњак.

§ 68

И иако земља и ваздух између биљака у врту, или вода између риба у рибњаку, нису ни биљка ни риба; они ипак садрже још тога, али најчешће суптилности која је за нас не приметна.

§ 69

Тако нема ничег необрађеног, јаловог, мртвог у универзуму, нема хаоса, нема конфузије осим привидно; отприлике као што би се чинило у рибњаку са удаљености са које би се видело конфузно кретање и врвљење, такорећи, риба у рибњаку, без разликовања самих риба.

§ 70

Одатле се види да свако живо тело има доминантну ентелехију која је душа у животињи; али удови тог живог тела су пуни других живих бића, биљака, животиња, од којих свако има још своју ентелехију, или своју доминантну душу.

§ 71

Али не треба замишљати са некима, који су погрешно схватили моју мисао, да свака душа има масу или део материје који јој је својствен или додељен заувек, и да следствено томе поседује друга нижа жива бића, увек одређена за њену службу. Јер сва тела су у сталном протицању као реке; и делови у њих улазе и из њих излазе непрестано.

§ 72

Тако душа мења тело само постепено и по степенима, тако да никада није одједном лишена свих својих органа; и често постоји метаморфоза код животиња, али никада метемпсихоза нити сеоба Душа: такође нема потпуно одвојених Душа, нити генија без тела. Једино је Бог потпуно одвојен од њега.

§ 73

То је оно што чини да никада нема ни потпуног рађања, ни савршене смрти узете у строгом смислу, која би се састојала у одвајању душе. И оно што називамо *Рађања* су

развоји и увећања; као што оно што називамо *смр̄ши*, су умотавања и умањења.

§ 74

Филозофи су били веома збуњени око порекла форми, ентелехија, или Душа; али данас, када се приметило, кроз прецизна истраживања биљака, инсеката и животиња, да органска тела природе никада нису произведена из хаоса или труљења; већ увек из семена, у којима је несумњиво постојала нека *преформација*; закључено је да не само да је органско тело већ било ту пре зачећа, већ и душа у том телу, и укратко сама животиња; и да је путем зачећа та животиња само припремљена за велику трансформацију да постане животиња друге врсте.

§ 75

Животиње, од којих су неке уздигнуте на ниво највећих животиња путем зачећа, могу се назвати *сирмајичким*; али оне међу њима које остају у својој врсти, то јест већина, рађају се, множе и уништавају као велике животиње, и само мали број изабраних прелази на већу позорницу.

§ 76

Али то је била само половина истине: стога сам закључио да ако животиња никада не почиње природно, она се такође не завршава природно; и да не само да неће бити рађања, већ ни потпуног уништења, нити смрти узете у строгом смислу. И ова резоновања направљена а *posteriori* и изведена из искустава савршено се слажу са мојим принципима изведеним а *priori* као што је горе наведено.

§ 77

Тако се може рећи да не само душа (огледало неуништивног универзума) је неуништива, већ и сама животиња, иако њена машина често пропада делимично, и одбацује или узима органске омотаче.

§ 78

Ови принципи су ми омогућили да природно објасним јединство или сагласност душе и органског тела. Душа следи своје законе, а тело своје; и они се сусрећу

захваљујући предустановљеној хармонији између свих супстанци, пошто су све оне представе истог универзума.

§ 79

Душе делују према законима финалних узрока кроз тежње, циљеве и средства. Тела делују према законима ефицијентних узрока или кретања. И оба царства, царство ефицијентних узрока и царство финалних узрока, међусобно су хармонична.

§ 80

Декарт је признао да душе не могу дати снагу телима, јер у материји увек постоји иста количина силе. Међутим, веровао је да душа може променити смер тела. Али то је зато што у његово време није био познат природни закон који такође подразумева очување истог укупног смера у материји. Да је то приметио, дошао би до мог Система предустановљене хармоније.

§ 81

Овај Систем чини да тела делују као да (што је немогуће) нема душа; и да Душе делују као да нема тела; и да обоје делују као да једно утиче на друго.

§ 82

Што се тиче Духова или разумних Душа, иако налазим да у суштини постоји иста ствар у свим живим бићима и животињама, као што смо управо рекли (наиме да животиња и душа почињу само са светом и не завршавају се као ни свет), ипак постоји нешто посебно код разумних Животиња, а то је да њихове мале сперматичне Животиње, док су само то, имају само обичне или сензитивне душе; али чим оне које су, такорећи, изабране, кроз стварно зачеће достигну људску природу, њихове сензитивне душе се уздижу до степена разума и привилегије Духова.

§ 83

Међу осталим разликама које постоје између обичних Душа и Духова, од којих сам већ означио један део, постоји и ова: да су душе уопште живи огледала или слике универзума створења; али да су духови такође слике саме Божанствености, или самог творца природе: способни да спознају систем универзума и да опонашају

нешто од њега кроз архитектонске узорке; сваки дух је као мало божанство у свом домену.

§ 84

То је оно што чини да су Духови способни да ступе у неку врсту Друштва са Богом, и да је он у односу на њих не само оно што је проналазач према својој Машини (као што је Бог у односу на друга створења) већ и оно што је Владар према својим поданицима, па чак и отац према својој деци.

§ 85

Одатле је лако закључити да скуп свих Духова мора чинити Божји Град, то јест најсавршенију могућу Државу под најсавршенијим од свих Монарха.

§ 86

Овај Божји Град, ова истински универзална Монархија је Морални Свет унутар Природног света, и то је оно највише и најбожанственије у Божјим делима: и у њему се заиста састоји слава Божја, јер је не би било када његову величину и доброту не би спознали и дивили јој се духови. Такође је у односу на овај божански Град да он заправо поседује Доброту, док се његова мудрост и моћ показују свуда.

§ 87

Као што смо горе успоставили савршену Хармонију између два природна Царства, једног делотворних узрока и другог крајњих узрока, морамо овде приметити још једну хармонију између физичког царства Природе и моралног царства Милости, то јест, између Бога посматраног као Архитекте машине универзума и Бога посматраног као Монарха божанског Града духова (§ 62, 74, 118, 248, 112, 130, 247).

§ 88

Ова Хармонија чини да ствари воде ка Милости самим путевима Природе, и да овај глоб, на пример, мора бити уништен и поправљен природним путевима у тренуцима које захтева владавина Духова; за кажњавање једних и награђивање других (§ 18 sqq., 110, 244-245, 340).

§ 89

Може се рећи и да Бог као Архитекта у свему задовољава Бога као законодавца; и да тако греси морају носити своју казну са собом по природном поретку и на основу саме механичке структуре ствари; и да ће исто тако добра дела привући своје награде механичким путевима у односу на тела; иако се то не може и не треба увек догодити одмах.

§ 90

Коначно, под овом савршеном владавином не би било доброг Дела без награде, нити лошег без казне: и све мора водити добру добрих; то јест оних који нису незадовољни у овој великој Држави, који се уздају у Провиђење, након што су извршили своју дужност, и који воле и опонашају, како треба, Творца свег добра, налазећи задовољство у разматрању његових савршенстава у складу са природом истинске *чисте љубави* која чини да се ужива у срећи онога што се воли. То је оно што чини да мудре и врле особе раде на свему што изгледа у складу са претпостављеном божанском вољом или претходном; и да се ипак задовоље оним што Бог чини да се стварно догоди својом тајном вољом, последичном и одлучујућом; признајући да бисмо, када бисмо могли довољно разумети поредак универзума, открили да он надмашује све жеље најмудријих, и да га је немогуће учинити бољим него што јесте; не само за целину уопште, већ и за нас саме посебно, ако смо како треба привржени Творцу свега, не само као Архитекти и ефицијентном узроку нашег бића, већ и као нашем Господару и финалном узроку који мора бити циљ наше воље, и једини може створити нашу срећу (Préf. *, 4 a b¹⁴. § 278. Préf. *, 4 b¹⁵).

КРАЈ

¹⁴ Édit. Erdm., стр. 469.

¹⁵ Édit. Erdm., стр. 469 b.

Космичка Филозофија

Поделите своје увиде и коментаре са нама на info@cosphi.org.

Štampano 17. децембар 2024.

CosmicPhilosophy.org
Разумевање Космоса Помоћу Филозофије

© 2024 Philosophical.Ventures Inc.